

Pri nas je precej težko oceniti velikanski pomen Lu Hsina, pisatelja, ki ga imenujejo »očeta moderne književnosti« in je živel med leti 1881 do 1936. Za Kitajsko je pomenilo izredno mnogo, da je kdo vzporedno s prvo kitajsko, demokratično Sun Jat Senovo revolucijo pisal s starimi znamenji v novem duhu. Lu Hsin je starim, slikovitim pismenkam dal nov pomen tako, da jih je uporabil v kombinaciji, ki so bile nove, realistične in evropske. Izražale so duha Evrope na kitajskih tleh, v deželi, kjer je ostalo toliko skoraj neolitsko-primitivnega poleg skrajno dognanega, toliko čudno »modernega« miselnega izročila davnine in prastarega izročila čudovitih filozofov in umetnikov, toliko rafinirano surovega poleg mnovega, kar sodi v najlepše in najboljše kulturno izročilo človeštva. Če je Lu Hsin opravil to duševno revolucijo, je popolnoma jasno, da je bil tudi nenavadno dognan stilist, žal te dognanosti ni mogoče primerno, prepričevalno ali sploh kako prenesti v evropski jezik.

Cisto miselno nam je Lu Hsin seveda blizu. Kakor Sun Jat Sen in z njim premnogi Kitajci je po letu 1911 tudi on doživel veliko razočaranje nad demokratsko revolucijo in se politično nagnil na levo. Težko pa je reči, koliko je ta njegova nova orientacija tudi odsevala v njegovi umetnosti. Naša slovenska knjižica* nam ga v svojem izboru prav očitno kaže kot realista, in sicer »tipičnega kritičnega realista«. Pravijo, da pomeni Lu Hsin za Kitajce isto kakor za Ruse Maksim Gorki ali za nas Ivan Cankar... Take primere prav rade šepajo. Ob Lu Hsinu, ki je obenem oster opazovalec in lirik, pa se res pogostokrat spomnimo na Gorkega, čeprav ne *samo* nanj. Lu Hsin je mojster posebnih miselno liričnih podob, ki so v evropski književnosti sorazmerno redke. Včasih se ob njem človek spomni Čehova, Strindberga, neredko Multatulija. Poleg vse odločnosti v oblikovanju je za Kitajca značilen poseben, ironičen in otožen humor, ki ga najdemo pri nas še najprej v nekaterih narodnih pesmih.

Otožno humoristična je tudi glavna in najdaljša zgodba, zgodba o A Kjuju. Ta A Kjuj je preprost dninar, ne več mlad, nepriljubljen, nespameten, prav nič imeniten moški, ki bi bil za umetnika popolnoma nezanimiv objekt, če ne bi bil po svoje trmast in dejaven, če ne bi trdovratno gojil v sebi želje, da bi nekaj imel in predvsem nekaj veljal. Če je tepen, se reši v »moralno« zmago, češ da je boljši od tistih, ki so ga premlatili. Revež je, fantazira o boljšem življenje. O kakšnem tovarištvu se mu pa sploh ne sanja: nasilen je proti slabšim, maščevalen in zato neizmerno klavrn. Ko ga končno ustrelijo zaradi ropa, ki ga ni zagrešil, ne pade na njegov žalostni konec niti žarek tragike, niti najmanjši košček lovorovega ali trnovega venca, ki si ga po navadi zaslužijo tisti, ki so bili krivično pokončani. In vendar je ta A Kjuj simbolično »velika« postava. V njem je Lu Hsin neusmiljeno obračunal s staro, na videz »ljudsko« Kitajsko, s tistim »človekom iz ljudstva«, ki si je privzel ravno toliko klasičnih izročil, da so mu pokvarila prvotno zdravo presojo. A Kjuj ni zastopnik ali simbol kakšnega zatiranega razreda, temveč — če lahko tako rečemo — vaški lumpenproletarec brez vsakršnih kvalitiet. Taki ljudje so živeli stoletja pod oblastjo različnih rodbinskih, mandarinskih, fev-

* Lu Hsin, Resnična zgodba o A Kjuju. Po angleškem in ruskem prevodu poslovenila Mira Miheličeva. Državna založba Slovenije. Ljubljana 1957.

dalnih in drugih absolutizmov in so končno imeli zanikanje samega sebe za sveto dolžnost. Krotili so vsak svoj nagib, tudi najbolj naraven. Tako so se odrekli lastni pameti v istem sorazmerju, kakor so zavrgli lastno pravico do odločanja po vesti. Torej niso odločni, še manj pa možati. Vso njihovo žalostno izgubljenost pa oblikuje Lu Hsin po svoje. V nasprotju s carsko-rusko »kašo« Antona Čehova pomeni ta situacija cesarsko-kitajsko »kašo«, ki ni nič manj pušta, siva in brezupna, pa duhovito osvetljena in oblikovana, ožarjena z otožnim humorjem satirika.

Kljub lepim kvalitetam »Resnične zgodbe o A Kjuju« pa je Lu Hsin najbolj pomemben v svojih kratkih tekstih. »Blaznežev dnevnik« je gotovo ena izmed najbolj duhovitih in dognanih črtic v vsej svetovni literaturi. »Blaznež« govori o »štiri tisočletni zgodovini ljudožrstva«. Pri tem se človek spomni na Shylocka, ki po resnici pravi sodnikom: »Jemljete mi življenje, če mi jemljete sredstva zanj.« Lu Hsinov blazneš pravi: »Moj brat je použil mojo sestro, ne vem pa, če se je moja mati tega zavedala ali ne.« Pri vsej umetniški izrazitosti nas pretrese ta črtica ravno zaradi svoje globoke logike. Izredno mojstrstvo oblikovanja kaže črtica »Kun Aj-ki« in še posebej »Moj rojstni kraj«, ki se konča z značilnimi stavki: »Upanje je kakor cesta, ki se pne čez zemljo. V začetku ni bilo tam ničesar, kadar pa hodi mnogo ljudi po isti sledi, nastane cesta.« Tudi črtica »Opera na vasi« je izredno lepo napisan spomin.

Na kratko. V tej knjigi zazveni marsikaj, kakor da je zrastle iz evropske preteklosti, pa čeprav je odeto v kitajsko oblačilo in čeprav bije pod tem oblačilom človeško srce nekoliko drugače kakor evropsko. Vendar se kažejo v tem kritičnem in liričnem realizmu poteze, ki pripadajo samo temu Kitajcu. Lu Hsin je v nekaterih trenutkih genialen in popolnoma enakovreden svojim najboljšim sodobnikom.

Branko Rudolf

FRANC ŠRIMPF, EVROPA—AFRIKA—EVROPA

Potopisna povest »Evropa—Afrika—Evropa« je napisana v tonu in načinu, ki nista običajna pri potopisnih knjigah. Tako piše pod ovitkom.

Potopisno literaturo pri nas zares močno zanemarjajo. A ta knjiga žal ne bo slovenskemu bralcu odprla nobenega okna v dogajanja na tujih tleh. Še roloja ne bo zmogla premakniti.

Vsi odrasli po vrsti smo flegmatično prenesli že bolj eksotične incidente in o famozni tujski legiji prečesto čuli pohvale in grajo s strani nežnih zapeljancev. Daljne Afrike resda nismo videli, a takšna, kot se nam ponuja na listih te knjige, nas ne pritegne.

Vsi otroci, kar nas je, imamo veliko veselje po spoznavanju krajev in dežel, ljudi in živali, docela tako kakor pisec. A brž ko bi radi iz knjige kaj jedrnatega zvedeli, se pisec umakne, češ da je eksotiko že doma razkrinkal. Čim dlje z njim plujemo, tem globlje se utaplja v polinformiranosti. In — oprostite — kompenzacija za to ne more biti vsiljivo in za naš okus nekoliko indiskretno avtorjevo razmerje z britansko turistko, kar nas, tako mimogrede, čisto nič ne zanima.